

ДЕРЖАВНИЙ ЗАХИСТ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

УДК 349.3

Бонтлаб Василь,
кандидат юридичних наук,
доцент Київського інституту Національного університету
«Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Інституту права ім. І. Малиновського
Національного університету «Острозька академія»

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД

Публікація містить огляд європейського та національного досвіду забезпечення права на справедливий суд у цивільному судочинстві. Зроблено науковий аналіз змісту поняття права на справедливий суд в цілому та окремих його складових. Звертається увага на співвідношення права на справедливий суд і концепцію верховенства права. Розглянуто окремі рішення ЄСПЛ та ВСУ щодо права на справедливий суд.

Ключові слова: право на справедливий суд; цивільне судочинство; верховенство права; судова реформа в Україні.

Bontlab V. The Right to the Fair Trial in Ukraine: International and National Experience

The study contains observation of European and national practice of providing right to the fair trial in civil judiciary. Scientific analysis of the notion of right to fair trial in general and its particular components is being accomplished. The author pays attention to correlation between right to fair trial and concept of rule of law. Some decisions of ECtHR and SCU regarding right to fair trial are studied.

Keywords: right to fair trial; civil judiciary; rule of law; judiciary reform in Ukraine

Бонтлаб В. В. Право на справедливый суд в Украине: международный и национальный опыт

Публикация содержит обзор европейского и национального опыта обеспечения прав на справедливый суд в гражданском судопроизводстве. Проведен научный анализ содержания понятия права на справедливый суд в целом и отдельных его составляющих. Обращается внимание на соотношение права на справедливый суд и концепцию верховенства права. Рассмотрены отдельные решения ЕСПЧ и ВСУ касательно права на справедливый суд.

Ключевые слова: право на справедливый суд; гражданское судопроизводство; верховенство права; судебная реформа в Украине.

Актуальність дослідження. В умовах здійснення судової реформи в Україні особливої актуальності набувають питання формування нового процесуального законодавства на засадах і стандартах, встановлених провідними міжнародними інституціями, з урахуванням дії верховенства права як основної ідеї правової держави. У цьому відношенні право на справедливий суд, закріплене Конвенцією про захист прав і основоположних свобод [1], має займати центральне місце в системі координат запроваджуваної судової реформи.

Згідно зі статистичними даними Європейського суду з прав людини за позовами проти України щодо захисту права на справедливий суд за весь час участі України в Раді Європи було винесено 509 рішень, що після Туреччини (832) та Росії (715) займає третє місце за кількістю порушення цього права станом на кінець 2016 року [2]. Очевидно, що негативна статистика промовисто свідчить про стан судової системи України та можливість захисту цивільних прав, зокрема. Зважаючи на доволі невтішну статистику виконання судових рішень в Україні, в тому числі й рішень ЄСПЛ у справах про порушення права на справедливий суд, належне наукове та юридичне вивчення проблем щодо забезпечення права на справедливий суд у цивільному судочинстві сприятиме удосконаленню процесуального законодавства та відповідно дотримання прав і свобод людини в Україні.

Стан дослідження. в яких започатковано розв'язання проблеми забезпечення права на справедливий суд в українських судах, зокрема в межах розгляду цивільних справ, і на які ми спираємося в цьому дослідженні, передбачає огляд доволі великого переліку наукових праць. Так, обраній нами темі присвятили свої наукові публікації такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: А. Бучик [3], І. Гриценко [4], М. Козюбра [5], О. Колісник [6], В. Комаров [7], Д. Луспенник [8], Н. Писаренко [9], М. Погорецький [4], Т. Подковенко [10], В. Решота [11], О. Рябченко [12], М. Савчин [13], Н. Сакара [14], О. Ткачук [15], Е. Трегубов [16], Т. Цувіна [17], А. Червяцова [18], С. Шевчук [19], С. Юлдашев [20], В. Яценко [21], а також М. Ентін [22], К. Райд [23], Г. Стайнер та Ф. Елстон [24] та багато інших науковців.

Водночас з огляду на останні зміни у правовому регулюванні цивільного судочинства в Україні, а також зважаючи на реалізацію конституційної реформи в частині судочинства, забезпечення права на справедливий суд в українському цивільному судочинстві потребує

додаткової уваги науковців, ретельного і постійного аналізу практики ЄСПЛ, рішення якого визнано джерелом права в Україні на законодавчому рівні. Тож недостатньо вивченими залишаються питання забезпечення права на справедливий суд в цивільному судочинстві з огляду на реформування національного законодавства, оновлення практики ЄСПЛ щодо дотримання гарантій забезпечення права на справедливий суд.

З огляду на ступінь розробки предмета дослідження цієї публікації **метою** статті є визначення основних тенденцій розвитку судової практики в частині забезпечення права на справедливий суд на основі аналізу сучасної наукової думки в юридичній науці, правового регулювання, рішень та практики ЄСПЛ, рішень судових органів національних судів.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**: по-перше, визначити основні теоретичні засади забезпечення права на справедливий суд; по-друге, провести аналіз актів правового регулювання, що складають основу для реалізації права на справедливий суд, зокрема в цивільному судочинстві; по-третє, розглянути судову практику як національну, так і практику ЄСПЛ, зокрема рішень, які стосуються України.

Виклад основного матеріалу. Європейська система захисту прав людини ґрунтується на діяльності трьох основних організацій – Ради Європи, Європейського Союзу та ОБСЄ – однак саме діяльність Ради Європи, під егідою якої прийнято Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ), стала центральною інституцією у цій сфері [24, с. 788-794]. Україна, як відомо, є членом Ради Європи та стороною ЄКПЛ, а тому положення Конвенції є обов'язковими для України. Водночас з метою захисту гарантованих ЄКПЛ прав і свобод створено ЄСПЛ, який розглядає спори, зокрема, за позовами фізичних та юридичних осіб України проти держави, яка відповідно порушила чи не забезпечила дотримання прав і свобод, закріплених ЄКПЛ, в тому числі і щодо здійснення судочинства. Як зазначають автори монографії «Позовне провадження», унікальність Конвенції та діяльності Суду полягає у двоякій функції ЄСПЛ: 1) здійснення індивідуального контролю у випадку винесення рішень про порушення державою, яка є учасницею Конвенції, того чи іншого права; 2) виробленні принципів та стандартів захисту прав людини [25, с. 90].

Варто також наголосити, що згідно з чинним національним законодавством міжнародні договори України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, є його частиною (стаття 9 Конституції України) [26]. Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» статтею 17 закріплено положення, за яким ЄКПЛ та практика ЄСПЛ застосовуються як джерело права [27]. Отже, положення Конвенції щодо гарантування права на справедливий суд та відповідні рішення з практики ЄСПЛ національні суди мають застосовувати як джерела права. Тож, як ми вже зазначали у попередніх публікаціях, для реалізації ефективного захисту гарантованих прав і свобод громадян та уникнення надалі порушень Конвенції існують всі підстави для застосування у судовій практиці національних судів (їхніх рішеннях) правових позицій (практики) ЄСПЛ у контексті законодавства України та Конвенції [28].

Перш за все «справедливість», що є вимогою статті 6 ЄКПЛ, не є «основною» справедливістю (ідея, що є частково юридичною, частково етичною і застосовується тільки судом присяжних), а «процесуальною». Ця стаття гарантує тільки «процесуальну» справедливість, що на практиці розуміється як змагальні провадження, у процесі яких у суді на рівних засадах заслуховуються аргументи сторін, а також недопущення процесуальних помилок, які впливають на справедливість прийнятого рішення [29, с. 43].

Потрібно зазначити, що право на справедливий суд тісно пов'язане з принципом справедливості та, власне, витікає з нього. На міжнародному рівні право на справедливий суд закріплено, зокрема, у статті 6 ЄКПЛ, де зазначено, що «кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення» [1]. Фактично, частина перша статті 6 ЄКПЛ містить дефініцію поняття справедливого суду. Формально частини друга та третя коментованої статті ЄКПЛ стосуються кримінального процесу, оскільки містять спеціальні норми відносно загальної частини першої статті 6. Водночас аналіз та узагальнення практики ЄСПЛ щодо принципу справедливості та забезпечення державами права на справедливий суд свідчать про широке тлумачення ЄСПЛ положень статті 6, а отже, положення, наприклад, частини третьої цієї статті щодо

негайного і зрозумілого поінформування про причини обвинувачення, надання часу для підготовки до захисту, можливості особисто себе захищати або користуватися юридичною допомогою захисника тощо, поширюються і на цивільне судочинство, оскільки принцип справедливості однаково важливий і підлягає застосуванню як у цивільному, так і кримінальному судочинстві [23, с. 81-82], якщо це стосується цивільних прав і обов'язків.

Як зазначає Т. Фулей, оскільки стаття 6 ЄКПЛ відсилає до «цивільних» прав та обов'язків, може з'явитися хибне враження, що гарантії цієї статті поширюються лише на справи, які розглядаються судами за правилами цивільного процесу чи в судах цивільної юрисдикції, однак формальна кваліфікація права у внутрішньому праві держав-членів чи розгляд справи в суді іншої юрисдикції (наприклад, адміністративної чи господарської) не є перешкодою для визнання заяви прийнятною за статтею 6 Конвенції [30, с. 48].

У науковій літературі виділяють кілька аспектів права на справедливий суд, зокрема, щодо рівності сторін спору, захисту від зловживання владою проти відповідача, змагального характеру судочинства, дотримання безпосередності судового розгляду, а також безсторонності суду, ефективної участі у здійсненні процесуальних дій, правової визначеності [23, с. 83-85].

Відомий науковець Е. Трегубов виділяє такі елементи права на справедливий суд: 1) право на розгляд справи; 2) справедливість судового розгляду; 3) публічність судового розгляду та проголошення рішення; 4) розумний строк розгляду справи; 5) розгляд справи судом, встановленим законом; 6) незалежність і безсторонність суду [16, с. 359]. Інші науковці, наприклад В. Комаров та Н. Сакара, у структурі права на справедливий суд виокремлюють: 1) необтяжений юридичними та економічними перешкодами доступ до судової установи; 2) належну судову процедуру; 3) публічний судовий розгляд; 4) розумний строк судового розгляду; розгляд справи незалежним та безстороннім судом, встановленим законом [7, с. 13].

Тож щодо структури права на справедливий суд у юридичній літературі не склалося єдиного підходу. Попри це, проаналізувавши низку основних наукових позицій щодо елементного складу права на справедливий суд, Т. Ткаченко виокремлює в структурі цього права такі елементи: 1) прелімінарний елемент (доступ до суду), що є передумовою

реалізації інших елементів (до речі, окремі науковці розглядають цей елемент як універсальний, тобто такий, що є вихідним відносно будь-якого іншого процесуального права у юрисдикції ЄСПЛ); 2) інституційний елемент (незалежний, безсторонній, законний суд), який відповідає характеристикам незалежного суду в демократичному суспільстві; 3) процедурний (процесуальний) елемент (публічність, розумність строку розгляду, справедливість розгляду чи слухання), який відбиває процесуальні вимоги до розгляду справи; 4) легітимаційний елемент (правова визначеність і виконання рішень суду), що зумовлює легітимацію судових рішень та зумовлює реалізацію мети правосуддя, яка полягає у встановленні правової визначеності суспільних відносин [15, с. 75].

Звернемо увагу, що у методичних рекомендаціях суддям щодо застосування практики ЄСПЛ зазначається, що критеріями неупередженості (безсторонності) є: 1) суб'єктивний – беруться до уваги особисті переконання та поведінка окремого судді, тобто чи виявляв суддя упередженість або безсторонність у цій справі; 2) об'єктивний – визначається, серед інших аспектів, чи забезпечував суд як такий та його склад відсутність будь-яких сумнівів у його безсторонності [30, с. 51]. Наприклад, у відомій справі «Олександр Волков проти України» від 09 січня 2013 року (остаточна редакція 27.05.2013) ЄСПЛ встановив порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з відсутністю незалежності та безсторонності Вищої ради юстиції з огляду на об'єктивні (процедура формування та персональний склад ВРЮ) та суб'єктивні (особиста упередженість членів ВРЮ) критерії [31]. Відповідно Суд констатує, що національні органи не забезпечили незалежний та безсторонній розгляд справи заявника, а наступний перегляд його справи не виправив ці проблеми, тому у цьому відношенні було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

У науковій літературі зазначається, що ЄСПЛ розуміє поняття «суд» у широкому значенні, включаючи в нього не лише власне судові органи, а й арбітражі, професійні дисциплінарні органи, адміністративні комісії тощо. З метою визначення меж цього поняття Е. Трегубов формує такі критерії, якими керується ЄСПЛ при застосуванні статті 6 ЄКПЛ, зокрема: 1) здатність ухвалювати обов'язкові рішення; 2) обов'язкова законодавча регламентація функціонування та діяльності такого органу; 3) наявність встановленої законом функції щодо розгляду

юридично значимих питань; 4) гарантованість незалежності від державної влади та інших учасників справи [16, с. 362].

Водночас поняття справедливого суду, як зазначає А. Бучек, є комплексним, яке потрібно розглядати в аспектах матеріальної та процесуальної справедливості, що поєднані змістом та процедурою прийняття судового рішення, передбачає справедливість кожного судового рішення та розгляд кожної справи відповідно до визначених законом етапів [3, с. 4]. У літературі також розкривається поняття права на справедливий суд у зв'язку з поняттям верховенства права. Так, М. Савчин стверджує, що право на справедливий суд є невід'ємним елементом принципу верховенства права [13, с. 99].

Зазначимо, що визнання ЄСПЛ порушення права на справедливий суд, гарантованого ст. 6 ЄКПЛ, і прийняття відповідного рішення на користь позивача має наслідком виплату позивачеві відшкодування, а в окремих випадках передбачає вжити додаткових заходів індивідуального та загального характеру. Тож, окрім виплати компенсації, Закон України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» передбачає й інші додаткові заходи індивідуального характеру, які включають у себе: 1) поновлення попереднього юридичного становища, що мало місце до порушення Конвенції, і яке полягає у повторному розгляді справи у суді, а також повторному розгляді справи адміністративним органом; 2) у разі досягнення сторонами згоди щодо дружнього врегулювання спору, виконання заходів, які передбачені відповідною декларацією [27].

Відповідно до статті 355 ЦПК судові рішення можуть бути переглянуті Верховним Судом України з підстав встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення нею міжнародних зобов'язань при вирішенні цієї справи судом. У цьому відношенні варто згадати справу «Бочан проти України (№ 2)» [32], з матеріалів якої вбачається, що заявниці (пані І. Бочан) було присуджено 2000 євро відшкодування моральної шкоди як справедлива сатисфакція (у справі щодо незаконного позбавлення майна), а також Суд зазначив, «що заявниця має право відповідно до українського законодавства на повторний розгляд справи національним судом у світлі встановленого Судом порушення щодо недотримання національними судами статті 6 Конвенції у справі заявниці». Однак Верховний Суд України відмовив у задоволенні скарги про перегляд судового рішення,

щодо розгляду якого ЄСПЛ встановив порушення частини першої статті 6 ЄКПЛ. Суд зауважує, що обґрунтування Верховного Суду України становило не просто інше розуміння правового документа (тобто першого рішення ЄСПЛ, не виконаного Україною). Суд вважає, що обґрунтування Верховного Суду України можна тлумачити лише як «грубе свавілля» або «відмову у правосудді» у тому розумінні, що викривлений виклад рішення 2007 року у першій справі «Бочан проти України» призвів до руйнування намагань заявниці домогтися розгляду у рамках передбаченої національним законодавством процедури касаційного типу її майнових вимог на підставі рішення Суду у попередній справі (пункти 51-53). У зв'язку з цим слід зазначити, що у своєму рішенні 2007 року Суд встановив, що, зважаючи на обставини, за яких Верховний Суд України передавав справу заявниці до нижчестоящих судів, сумніви заявниці щодо безсторонності суддів, які розглядали справу, включаючи суддів Верховного Суду України, були об'єктивно обґрунтованими (пункти 13-15). ЄСПЛ зробив висновок, що оскаржуване провадження не відповідало вимозі пункту 1 статті 6 Конвенції щодо «справедливого суду» і що було порушення цього положення (див. пункти 64-65). Тобто ВСУ України повинен був втрутитися і переглянути рішення національного суду відповідно до статті 6 Конвенції, щоб домогтися відновлення попереднього юридичного становища.

Таким чином, суди в Україні мають враховувати практику ЄСПЛ, зокрема щодо цивільних спорів, на що звертає увагу ЄСПЛ. Так, у справі «ТОВ «Базальт-Імпекс» проти України» (заява № 39051/07) від 01 грудня 2011 року [33], ЄСПЛ зауважив, що всупереч статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» Верховний Суд України проігнорував висновки Європейського суду, викладені у рішенні у справі «Сокурєнко і Стригун проти України» від 20 липня 2006 року (заяви №№ 29458/04 та 29465/04) [34], яке на час провадження у справі заявника вже було перекладено українською мовою і надруковано в офіційному юридичному виданні. У цьому випадку Суд закономірно не знаходить підстав відхилитися від своєї попередньої практики та вважає, що у цій справі було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Зазначимо, що спір щодо права на справедливий суд, який перебуває на розгляді ЄСПЛ, сторони можуть урегулювати до розгляду Судом по суті. Прикладом дружнього врегулювання спору є рішення

ЄСПЛ у справі «Анатолій Григорович Архіпов проти України» (заява № 77741/14). Заявник скаржився за пунктом 1 статті 6 ЄКПЛ на надмірну тривалість цивільних проваджень та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту. Згодом сторони дійшли згоди щодо дружнього врегулювання і Суд розглянув заяву Уряду України щодо вилучення заяви з реєстру справ відповідно до статті 37 Конвенції в обмін на виплату заявнику відшкодування, а також врахував повідомлення заявника про прийняття умов декларації. Таким чином, своїм рішенням від 09 лютого 2017 року ЄСПЛ дійшов висновку, що таке врегулювання спору ґрунтується на повазі до прав людини, гарантованих Конвенцією та протоколами до неї, та не знайшов підстав для подальшого розгляду заяви і вилучив її з реєстру.

Варто також зазначити, що в проекті нового Цивільного процесуального кодексу України пропонується закріпити положення, за яким суд при розгляді справи керується принципом верховенства права. У статті 10 вказаного законопроекту прямо закріплено, що суд застосовує при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини як джерело права [35].

Висновки. З огляду викладене вище можемо констатувати, що право на справедливий суд у цивільному судочинстві має комплексний характер та включає в себе як матеріальну, так і процесуальну складову. Універсальність права на справедливий суд у цивільному судочинстві пояснюється його такою ознакою як доступ до суду та належність до концепту верховенства права. Зважаючи на юридичну та міжнародну авторитетність ЄСПЛ, його рішення підлягають виконанню, а практика – врахуванню органами цивільної юрисдикції у їхній діяльності. Зважаючи на автономність рішень ЄСПЛ, зокрема щодо права на справедливий суд у цивільному судочинстві, а також на живе тлумачення рішень та практики ЄСПЛ, посилення національного законодавства щодо впровадження верховенства права, реформування цивільно-процесуального законодавства, існує необхідність у постійному вивченні практики ЄСПЛ з метою забезпечення належного захисту прав людини, зокрема в межах цивільного судочинства.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04 листопада 1950 року // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – Ст. 270.
2. Violations 1959-2016 - Stats_violation_1959_2016_ENG.pdf [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation1959_2016_ENG.pdf.
3. Бучик А. Стандарти справедливого суду в розрізі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / А. Бучик // Віче. – 2015. – № 22. – С. 2-5.
4. Погорецький М. Право на справедливий суд / М. Погорецький, І.С. Гриценко // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2012. – № 91. – С. 4-8.
5. Загальна теорія права / М.І. Козюбра [и др.]. – Київ: Ваіте, 2015. – 391 с.
6. Колісник О.В. Належний суд як одна з передумов справедливого та неупередженого судочинства / О.В. Колісник // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2007. – № 39. – С. 331-336.
7. Сакара Н.Ю. Право на справедливий судовий розгляд у цивільному судочинстві / Н.Ю. Сакара, В.В. Комаров. – Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2007. – 42 с.
8. Луспенник Д.Д. Законність, обґрунтованість і справедливість судового рішення — основні чинники авторитету судової влади (коментар) / Д.Д. Луспенник // Вісник Верховного Суду України. – 2010. – № 1. – С. 10-12.
9. Писаренко Н.Б. Застосовність гарантій права на справедливий суд в адміністративному судочинстві: практика Європейського суду з прав людини та українські реалії / Н.Б. Писаренко // Вісник Національної академії правових наук України. – 2016. – № 3. – С. 214-228.
10. Подковенко Т.О. Стандарти справедливого суду відповідно до конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / Т.О. Подковенко // Право і суспільство. – 2016. – № 1. – С. 30-35.
11. Решота В.В. Правова природа рішень Верховного Суду України в адміністративному судочинстві у контексті забезпечення права на справедливий суд / В.В. Решота // Публічне право. – 2015. – № 2. – С. 96-102.
12. Рябченко О.П. Забезпечення реалізації права на справедливий суд: окремі законодавчі новели / О.П. Рябченко // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – № 1. – С. 70-74.
13. Савчин М. Право на справедливий суд і конституційна юрисдикція: окремі аспекти згідно з синтетичною теорією конституції / М. Савчин // Вісник Конституційного Суду України. – 2013. – № 2. – С. 96-106.
14. Сакара Н.Ю. Захист «групових інтересів» у цивільному судочинстві України та право на справедливий судовий розгляд: до постановки проблеми / Н.Ю. Сакара // Цивільний процес на зламі століть: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю заснування каф. цив. процесу (м. Харків, 20–21 жовт. 2016 р.). – 2016. – С. 46-48.
15. Ткачук О.С. Класифікація елементів права на справедливий суд: національна теорія та практика Європейського Суду з прав людини / О.С. Ткачук // Прикарпатський юридичний вісник. – 2016. – № 1. – С. 71-77.
16. Трегубов Е.Л. Право на справедливий суд в практиці європейського суду з прав людини / Е.Л. Трегубов // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 358-363.

17. Цувіна Т.А. Захист права на справедливий судовий розгляд упродовж розумного строку: практика Європейського суду з прав людини та досвід зарубіжних країн / Т.А. Цувіна, Т.А. Tsuvina // Теорія і практика правознавства : електрон. наук. фах. вид. – 2014. – № 1.

18. Червяцова А.О. Свобода вираження поглядів та право на справедливий суд: вирішення конфлікту в практиці Верховного Суду США / А.О. Червяцова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право. – 2013. – № 14. – С. 55-58.

19. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. – Вид. 2-е випр., доп. – К.: Реферат, 2007. – С. 695–701.

20. Юлдашев С.О. Шляхи вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні / С.О. Юлдашев // Форум права. – 2013. – № 1. – С. 1227-1230.

21. Яценко В.П. Право на справедливий суд: проблеми та шляхи розв'язання / В.П. Яценко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 3. – С. 180-186.

22. Энтин М. Справедливое судебное разбирательство по праву Совета Европы и Европейского Союза / М. Энтин // Конституционное право: Восточноевропейское обозрение. – 2003. – № 3. – С. 44.

23. Reid K. A practitioner's guide to the European Convention on Human Rights / K. Reid. – London: Sweet & Maxwell, 2012. – 915 с.

24. Steiner H.J. International human rights in context: law, politics, morals: text and materials. International human rights in context / H.J. Steiner, P. Alston. – Oxford; New York: Oxford University Press, 2000. – 1497 с.

25. Позовне провадження: монографія. Позовне провадження / ред. В.В. Комаров. – Харків: Право, 2011. – 550 с.

26. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

27. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006, № 3477 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006 – № 30. – Ст. 260.

28. Бонглаб В.В. Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонглаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n2/15bvvntr.pdf>. / В.В. Бонглаб.

29. Посібник зі статті 6: Право на справедливий суд (цивільна частина) [Рада Європи/ Європейський Суд з прав людини]. – 2013. – 77 с.

30. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів / Т.І. Фулей. – Київ, 2015. – 208 с.

31. Справа «Олександр Волков проти України» (Заява № 21722/11) // Офіційний вісник України. – 2013. – № 89. – С. 397.

32. Справа «Бочан проти України (№ 2)» (Заява № 22251/08) від 05.02.2015 // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_a43. – 2015.

33. Справа «ТОВ „БАЗАЛІТ-ІМПЕКС“ проти України» (заява № 39051/07) від 01 грудня 2011 року // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 68.

34. Справа «Сокурєнко і Стригун проти України» від 20.07.2006 (Заяви № 29458/04 та № 29465/04) // Офіційний вісник України. – 2007. – № 1. – С. 301.

35. Проект Цивільного процесуального кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/files/Proekt_CPK_100317.pdf.

УДК 349.2.331.105.44

Вавженчук Сергій Ярославович,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

МЕЖІ ЗАХИСТУ ТА ПРЕВЕНТИВНОЇ ОХОРОНИ КОНСТИТУЦІЙНО-ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ПРОФСПІЛКАМИ

У цій статті автор звертає увагу на межі колективного захисту та охорони конституційних трудових прав працівників профспілками, а також на їхні особливості. Окремий акцент робиться на правових проблемах захисно-охоронного механізму за участю профспілок в Україні.

Ключові слова: колективний захист, охорона трудових прав, трудові права.

Vavzhenchuk S. Limits of defense and protection of employees' constitutional labor rights by trade unions

In this article, the author draws attention to limits of collective defense and protection of constitutional labor rights by trade unions as well as their distinct features. Special attention is paid to legal issues of defense and protection mechanism which involves participation of trade unions in Ukraine.

Keywords: collective defense of rights, protection of labor rights, labor rights.

Вавженчук С.Я. Границы защиты и охраны конституционных трудовых прав работников профсоюзами

В данной статье автор обращает внимание на пределы коллективной защиты и охраны конституционных трудовых прав работников профсоюзами, а также на их особенности. Отдельное внимание уделяется правовым проблемам защитно-охранительного механизма с участием профсоюзов в Украине.

Ключевые слова: коллективная защита, охрана трудовых прав, трудовые права.